

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ У СУЧАСНОГО НАУКОВЦЯ УМІННЯ RESEARCH DATA MANAGEMENT (RDM)

Вступ. Дослідження у будь-якій галузі науки базується першочергово на певних даних. Саме дані становлять основу дослідницького проекту, дисертації або будь-якого іншого дослідження. Для того, щоб про дослідження стало відомо науковій спільноті та широкому колу читачів, грантодавцям, урядовцям та іншим категоріям стейкхолдерів, необхідно надати доступ до даних та результатів досліджень, що передбачає низку заходів. Направлених на збереження даних, а також супровід життєвого циклу даних досліджень. Ці заходи узагальнено мають назву «управління даними дослідження» (Research Data Management).

Дані, на думку американської бібліотекознавці Крістін Боргман (Borgman, C. L.), – це: результат досліджень та внесок до наукових публікацій і подальшого їх поширення та вивчення; важлива форма дослідницького капіталу; інтерпретоване відтворення інформації у формалізованій манері для здійснення комунікації чи обробки; факти, числа, літери, символи, що описують об'єкт, ідею, стан, ситуацію чи інші фактори (переклад із англійської тут та далі наш – С. Ч.) (Borgman, 2007, сс. 1 -120).

Виклад основного матеріалу. За К. Боргман, управління Дослідницькими Даними (УДД) є рушієм для розвитку наукової інфраструктури. Процес УДД може здійснюватись як науковцем чи групою науковців самостійно, так і передбачати залучення кураторів даних – бібліотекарів, що працюють з даними, відповідають за їхнє збереження, консультують щодо укладання плану УДД, заповнення метаданих тощо.

Сам життєвий цикл даних має різні інтерпретації та включає в себе певні етапи, що різними науковими установами та дослідниками інтерпретуються по-різному.

Одним із прикладів є схема циклу даних дослідження від американської мережі спостереження за даними Землі Data Observation Network for Earth (Data ONE), що передбачає у життєвому циклі даних низку етапів від планування дослідження через збір якісних даних, їхній опис та обробку, збереження та надання доступу задля сприяння наступним відкриттям до інтеграції з іншими дослідженнями з метою повторного аналізу і плануванню похідних досліджень (Data ONE, 2020).

Розуміння того, як науковці бачать своє дослідження є важливим умінням бібліотекарів, які працюють з пакетами даних. Процес дослідження найкраще можна зобразити посередництвом життєвого циклу даних. Проте на думку британських бібліотекознавців Р. Райс (R. Rice) та її колеги Дж.Саутхолла (J. Southall), емоційну складову процесу дослідження неможливо описати лише цим засобом (Rice & Southall 2016, с. 122). Вищезгадані науковці зазначають, що дослідники мають сильну емоційну прив'язку до даних. Адже збирають їх упродовж тривалого часу поки здійснюється дослідження і на етапі збереження даних, особливо із залученням бібліотечних спеціалістів, науковці відчувають загрозу втрати ексклюзивного доступу до власних наборів даних. Окремо варто розглядати питання, що лежать у площині академічної доброчесності та етики роботи з даними, зокрема, надання доступу до персональних даних, анонімізація даних учасників опитувань чи медичних експериментів, період ембарго на пакети даних, секретні розробки з обмеженим доступом тощо. Райс та Саутхолл виділяють основні психологічні особливості сприйняття УДД науковцями: переоцінка проблеми роботи з персональними та секретними даними, конфлікт бачення тривалості збереження даних різними зацікавленими сторонами, процес анонімізації даних як механізм, що спонукає науковців до надання доступу до них, співпраця з бібліотечним працівником щодо роботи з даними, зокрема розробка згод на обробку персональних даних, нюанси довготривалого збереження та надання безпечного доступу до даних дослідження, етичні питання роботи з даними: застосування періоду ембарго та анонімізація даних (Rice & Southall, 2016, сс. 122-128).

Висновки. Дані є важливим елементом будь-якого дослідження, кожен науковець має певні перестороги щодо надання доступу до своїх наборів даних. Проте, сучасна наукова спільнота все більше підтримує відкриту науку, що передбачає надання доступу не лише до наукових текстів, але й до даних досліджень з метою їхньої верифікації, оцінки якості, повторного аналізу та використання у похідних дослідженнях тощо. Основні застереження у науковців викликають питання дослідницької етики: робота з персональними даними під час проведення опитувань, робота з медичним матеріалом, робота з вразливими категоріями (діти, пацієнти клінік тощо), секретні дані. Науковці також мають перестороги щодо захисту їхнього авторського права. При роботі з науковцями, що мають такі перестороги, бібліотекарі або куратори даних повинні запевнити їх у тому, що на противагу цим пересторогам існують спеціальні інструменти для убезпечення даних (депозитарії для даних, сервери дослідницьких установ), захисту авторського права (принципи цитування та оформлення посилань на дані, журнали даних), техніки розв'язання етичних питань (анонімізація даних, обмежений доступ, період ембарго).

Список використаних джерел:

1. Borgman, C. L. *Scholarship in the Digital Age : Information, infrastructure, and the Internet*. Cambridge: MIT Press, 2007. 362 с.

2. DataONE. *DataLifeCycle*: [Веб-сайт]. 2020. URL: <https://www.dataone.org/data-life-cycle> (дата звернення: 21.01.2020).

3. Rice R., Southall J. *The data Librarian's Handbook* . UK: Facet Publishing , 2016. 177 с.